

**Hazırlayan:
Adem Köşlü,
Halil Tekiner***

Avrupa kültüründe yer etmiş olan bir ödüllendirme ve taltif aracı olarak madalyalar, Osmanlı İmparatorluğu'na III. Selim (1761-1808) zamanında girmiştir. 1801 yılında çıkarılmış olan "Hilal Madalyası" Avrupalı örneklerle benzemekteydi. Saf altından yapılmış olan ve ortasında ters bir hilal bulunan bu yuvarlak madalya, daha çok Nil Savaşı'nda Fransızlara karşı savaşarak Osmanlı'ya yardım eden İngiliz subaylarına verilmiştir.

Daha sonra tahta geçen Sultan II. Mahmud (1785-1839) Yeniçeri Ocağı'nı kaldırıp yeni bir ordu olan Asakir-i Mansure-yi Muhammediyye'yi kurdu. Bu uygulama ile birlikte Osmanlı askerleri tek tip kıyafet giymeye başladı. Adına üniforma denen bu askeri giyside rütbe belirlenmesi gerekiyordu. Oysa yeniçeriler zamanında giyilen kaftan ve farklı başlıklarla (serpuş, kavuk, vs.) sınıf ve rütbe farklılıkları kolayca belirleniyordu. İşte bu durumda rütbe belirten nişanlara ihtiyaç duyuldu.

Zaman içinde rütbe nişanları yanında bir de ödüllendirme nişanları ortaya çıkmaya başladı. Bu yeni nişanlar arasında en ünlü ve uzun ömürlü olanı Sultan I. Abdülmecid (1823-1861) tarafından çıkartılmış olan Mecidi Nişanı'dır. Mecidi Nişanı aynı zamanda özel bir nizamnameye sahipti. Bu nişanın kimlere verileceği, hangi koşullarda geri alınacağı ve ne şekilde kullanılacağı gibi hususlar nizamnamede açıklanmıştı. Beş rütbesi (derecesi) olan bu nişanın üst rütbeleri daha makbul olup özel kişilere verilir; padişah tarafından bizzat veya padişahın huzurunda takdim edilirdi. Mecidi Nişanı'nda yedi bölümde beş ışınal huzme ve ortasında padişahın tuğrasının yer aldığı bordo mine ile çevrili bir kabarık halka bulunurdu. Burada "Gayret", "Hamiyet" ve "Sadakat" yazıları ile birlikte padişahın cülus yılı olan 1268 (1853 M) tarihi yer alırdı.

Sultan Abdülaziz (1830-1876), cülusunun hemen altı ay sonrasında ağabeyi ve selefi olan Sultan I. Abdülmecid'in nişanından daha gösterişli ve değerli bir nişan ihdasına irade buyurdu. 1861 yılında çıkarılan bu yeni nişana kendi adını vermeyip Osman Gazi'ye ithafen Nişan-ı Osmani adını vermeyi uygun buldu. Aynı zamanda bu yeni nişana uluslararası itibar kazandırmak amacıyla

Madalyalı Cildiyeciler

Fransa İmparatoru III. Napolyon'a hemen bir nişan gönderdi. III. Napolyon da bu jeste 1862 yılında bir Légion d'honneur madalyası göndererek karşılık verdi.

Nişan-ı Osmani birçok özellikleri ile öncekinden farklılıklar gösteriyordu. Gümüştan yapılan bu nişan yeşil mineli ve yedi köşeli bir yıldız şeklindeydi (Resim 1). Orta kısmı kabarık olan nişanın kırmızı mine üzerinde "El-müstenid bi't-Tevfikat-ı Rabbaniye, Abdülaziz Han, Melikü'd-Devleti'l-Osmaniye" (Osmanlı Devleti'nin hükümdarı, Allah'ın yön göstermesine dayanan Abdülaziz Han) yazısı yer alıyor, bu yazının altında ise bir yarım ay bulunuyordu. Bunu yeşil mineli bir halka çevreliyordu. Nişan-ı Osmani de devlet hizmetinde başarı göstermiş kişilere iftihar ve imtiyaz olmak üzere çıkartılmıştı.

Resim 1. Birinci dereceden murassa Osmani Nişanı (www.obarsiv.com)

Sultan II. Abdülhamid'den (1842-1918) başlayarak madalya ve nişanlarda, Edhem Eldem'in tabiri ile bir "ifrat ve tefrit dönemi"

Şişli Etfal Eğitim ve Araştırma Hastanesi, Emekli Şefi, İstanbul, Türkiye

*Erciyes Üniversitesi Eczacılık Fakültesi, Kayseri, Türkiye

Yazışma Adresi/ Correspondence:

Adem Köşlü, Şişli Etfal Eğitim ve Araştırma Hastanesi, Emekli Şefi, İstanbul, Türkiye
E-posta: ademkoslu@gmail.com

başlamış oldu (1). Uzun süren II. Abdülhamid saltanatında başta Nişan-ı İmtiyaz ve Nişan-ı İftihar olmak üzere çok sayıda madalya ve nişan çıkarıldığı bilinmektedir.

Nihayet Osmanlı İmparatorluğu'nun zorlu döneminde, saltanatın son yıllarında Balkan Savaşları, iç isyanlar, Birinci Dünya Savaşı sürerken madalya üretimi ve dağıtımında bir azalma olmuştur. 1920 yılında Türkiye Büyük Millet Meclisi tarafından çıkarılan kanun ile İstiklal Madalyası dışındaki bütün madalyalar geçerliliğini kaybetmiş ve kullanımları yasaklanmıştır.

Osmanlı İmparatorluğu zamanında hangi doktorların Sultan tarafından madalya ile taltif edildikleri hakkında yazılmış bir kitap ya da makaleye rastlamadık. Ancak Padişahın hususi doktorları mertebesine ulaşan hekimlere (Spiridon Mavroyeni Paşa örneğinde olduğu gibi) değişik rütbede nişan ve madalyalar verildiğini tahmin etmek güç olmasa gerek.

Dermatoloji tarihimizin erken dönemlerinde özellikle üç meslektaşımızın çeşitli madalya ve nişanlara sahip olduklarını görüyoruz.

Öncelikle Dr. Dimitrios Zambako Paşa'dan (1832-1913) başlamak istiyoruz. 1832 yılında İstanbul, Yeniköy'de doğmuş olan Zambako, Mekteb-i Tıbbiye'den mezun olduktan sonra Paris'e giderek Saint Louis Hastanesi'nde bilgi ve tecrübesini artırmıştır. Dönemin en ünlü deri ve zührevi hastalıkları kliniğinde uzman olduktan sonra Fransa'da kalmaya devam etmiş, 1872 yılında ise İstanbul'a dönmüştür. Sonraki yıllarda adı ünlü hekimler arasında anılmaya başlayan Dr. Zambako, Sultan II. Abdülhamid'in hekimi olmayı başarmıştır (Resim 2). Çalışmalarını Fransız Hastanesi'nde sürdüren Dr. Zambako'ya bu arada Sultan tarafından "Paşa" unvanı da verilmiştir. Daha sonra Dr. Zambako Paşa'yı Cemiyet-i Tıbbiye-i Şahane'de başkan olarak görüyoruz (2).

Resim 2. Dr. Dimitrios Zambako, 1880'li yıllar (Académie Nationale de Médecine, Paris)

1913 yılında, 82 yaşında iken ölen bu ünlü hekim hakkındaki genel bilgiler bunlardır. Abdullah Biraderler tarafından çekilmiş olan bir portre fotoğrafında Dr. Zambako Paşa'nın göğsü madalyalarla doludur. Ancak bu madalyalar hakkında ayrıntılı bilgi bulunmamaktadır. Fransız Legion d'honneur nişanı yanında iri şemseleri ile Osmanlı nişanları seçilmekte olup Paşa adeta bir madalya koleksiyoncusu görünümündedir (3). Bu belirsizliği çözüme kavuşturmak üzere Başbakanlık Osmanlı Arşivleri'nde (BOA) yaptığımız araştırmalar sırasında son derece değerli bilgilere ulaştık. Öncelikle Zambako Paşa'ya birinci dereceden Nişan-ı Mecidin ve murassa (değerli taşlarla süslenmiş) Nişan-ı Osmaninin verilmiş olduğunu gördük (4,5).

BOA'da çalışmalarımızı sürdürürken bizi heyecanlandıran diğer bir önemli tespitimiz de Dr. Ernst von Düring Paşa'ya (1858-1944) takdim edilmiş madalyalar hakkındaki irade-i seniyyeler oldu.

1880'li yıllarda yurdumuzda artan frengi olgularının aynı zamanda orduda asker ve güç kaybına neden olduğunun anlaşılması üzerine Colmar von der Goldz Paşa vasıtasıyla Almanya'dan yardım istenmiştir. Ünlü Alman dermatopatolog Prof. Dr. Paul Gerson Unna'nın tavsiyesi üzerine 31 yaşındaki Dr. Düring İstanbul'a davet edilmiş ve kendisine profesör ünvanı verilerek Mekteb-i Tıbbiye-i Şahane'de emraz-ı cildiye ve efrenciye (deri ve zührevi hastalıkları) profesörlüğüne getirilmiştir (Resim 3). Dr. Düring bu görevine ek olarak Anadolu'da 6 yıl devam eden frengi mücadelesinde çok yararlı faaliyetlerde bulunmuştur. Bu çalışmalarını Sultan II. Abdülhamid tarafından takdir edilmiş ve Dr. Düring'e mir-i miran (beylerbeyi) unvanı verilmiştir (6).

Araştırmalarımız, Dr. Düring'e iki ayrı Osmanlı nişanı verildiğini göstermektedir. Bunlardan birincisi üçüncü dereceden Osmani Nişanı, diğeri ise ikinci dereceden Mecidi Nişanıdır (7,8).

Resim 3. Dr. Ernst von Düring, 1890'lı yıllar (Hodara Ailesi Arşivi)

Mecidi Nişanı aldığını bildiğimiz diğer dermatolog meslektaşımız ise Dr. Menahem Hodara'dır (1869-1926).

Dr. Hodara, araştırma ve yayınları ile tıp tarihinde derin izler bırakan bir Osmanlı dermatoloğudur. Mekteb-i Tıbbiye-i Şahane'den Mart 1890'da mezun olmuş, mezuniyetinden kısa süre sonra yüzbaşı unvanı ile Bahriye Merkez Hastanesi emraz-ı cildiye ve efrenkiye tabip muavinliğine tayin edilmiştir. Buradaki görevi sırasında Dr. Ernst von Düring'in asistanlığını yürütmüş, bilimsel kabiliyeti ve çalışkanlığı ile dikkat çekmiştir. Hodara, 1893 yılında Dr. Unna'nın yanında araştırmalarda bulunmak üzere Hamburg'a gönderilmiştir. 1896'da İstanbul'a dönerek Bahriye Merkez Hastanesi'ndeki görevine devam etmiştir (Resim 4) (9).

Resim 4. Dr. Menahem Hodara, 1900'lü yıllar (Hodara Ailesi Arşivi)

Çok yönlü bir hekim olan Dr. Menahem Hodara aynı zamanda 1919 yılında kurulan Emraz-ı Cildiye ve Efrenkiye Cemiyeti'nin başkanlığını yapmıştır. Başta Prof. Dr. Hulusi Behçet (1889-1948) olmak üzere oğlu Dr. Viktor Hodara (1898-1951) ve Dr. İzzet Kamil (Arca) (1877-1931) gibi birçok dermatoloji uzmanının yetişmesinde katkıları olmuştur. 1897 yılında Sultan II. Abdülhamid tarafından dördüncü dereceden Mecidiye Nişanı ile taltif edilmiş, 1906 yılında ise ikinci dereceden Mecidiye Nişanı ile onurlandırılmıştır (Resim 5) (10).

Daha sonraki yıllar bilindiği gibi çok sancılı geçmiş, Türk ordusu beş cephede düşmanla mücadele etmek mecburiyetinde kalmıştır. Kahraman askerlerimiz bu zorlu mücadelelerini sürdürürken en büyük yardımcılarından biri de sayıları ve imkanları son derece kısıtlı olan asker ve sivil hekimlerimiz olmuştur.

Bu mücadelede yer alanlardan biri de Şam Tıbbiye Mektebi muallimlerinden biri olan meslektaşımız Prof. Dr. Ali Rıza Atasoy'dur (1875-1951). Kendisi Kanal Harekatı'nda Cenin Hastanesi, Baelbek Talimgah Hastaneleri ve Hayfa Sevkiyat-

Resim 5. Dr. Menahem Hodara'ya ait Mecidiye Nişanı (Hodara Ailesi Arşivi)

Askeriye ve 1.500 yataklı Mene İntani Hastalıklar Hastanesi baştabiplikleri görevlerinde bulunmuştur. Bu nedenle kendisine 1916 yılında Harp Madalyası verilmiştir (11).

Harp Madalyası, Birinci Dünya Savaşı'nda Osmanlı cephelerinde üstün cesaret ve kahramanlık gösteren Osmanlı ve İttifak Devletleri askerlerine Sultan Mehmet Reşat tarafından 1 Mart 1915'te verilen bir askeri nişandır ve Osmanlı İmparatorluğu'nun son madalyasıdır. Madalyanın ön yüzünde beş köşeli kırmızı bir yıldız, onun ortasında gösterişli bir hilal vardır. Hilalin iç bükeyinde Sultan Mehmet Reşat'ın tuğrası bulunmaktadır. Ayrıca tuğranın altına, Hicri takvime göre madalyanın verildiği 1333 (1915 M) yılı işlenmiştir (Resim 6).

Resim 6. Harp Madalyası (www.turkishculture.org)

Kurtuluş Savaşı sırasında cephede ve cephe gerisinde yararlılık gösterenlere madalya verilmesi için Türkiye Büyük Millet Meclisi 29 Kasım 1920 tarihinde, 66 sayılı İstiklal Madalyası Kanunu'nu çıkartmıştır. Hakiki bir kahramanlık madalyası olan İstiklal Madalyası'nın çok sayıda dermatolog meslektaşımıza verilmiş olduğunu tespit etmiş bulunuyoruz.

Yasaya göre sağ göğüs üzerine her gün takılması gereken İstiklal Madalyası oval şekilde, 35'e 40 mm boyutlarında ve yaklaşık 15 gram ağırlığında olup pirinçten yapılmıştır. Madalyanın ön yüzünde I. Türkiye Büyük Millet Meclisi binası ile dönemin Ankara'sının görünümü, geride ise doğan bir güneşin ışık hüzmeleri resmedilmiştir (Resim 7). Burada Latin harfleriyle 23 Nisan 1336 (23 Nisan 1920 M) yazısı bulunur. Madalyanın arka yüzünde ise Misak-ı Milli sınırlarını gösteren bir Türkiye haritası yer almaktadır.

Resim 7. Dr. Cevat Kerim'e ait İstiklal Madalyası (Atilla Oral Arşivi)

İstiklal Madalyası sahibi meslektaşlarımızdan biri de Ord. Prof. Dr. Cevat Kerim İncedayı'dır (1893-1971).

Dr. İncedayı'nın ordu hizmeti 1919 yılında üsteğmen olması ile başlar. Mütareke döneminde Ankara'ya geçerek Milli Mücadeleyi destekleyen İncedayı, İstiklal Savaşı'na başından sonuna kadar iştirak etmiştir (Resim 8). 1921'de yüzbaşılığa, 30 Ağustos 1922'de ise Başkumandanlık Meydan Muharebesi'ndeki hizmetlerinin yüksek kumanda heyetince takdir edilmesi üzerine fevkaladeden binbaşılığa terfi eder. Ayrıca İstiklal Madalyası ile taltif olunur (Resim 9) (12).

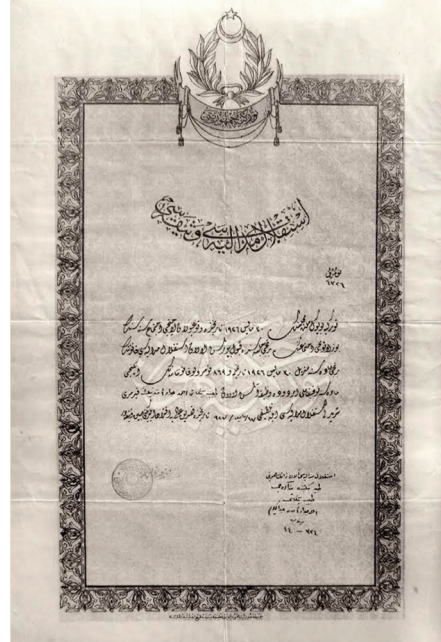
Asker kökenli değerli meslektaşımız Prof. Dr. Metin Özata, *Atatürk ve Hekimler* başlıklı kitabında bu konuya geniş bir şekilde yer vermiş, savaşa bizzat katılıp cephede bulunan ve kırmızı şeritli İstiklal Madalyası almaya hak kazanan, çeşitli branşlardan birçok hekimi tanıtmıştır (11).

Bu listede yer alan cildiye uzmanı meslektaşlarımızı görev yaptıkları bölgeleri de dikkate alarak sunarken hemen hepsi Hakk'ın rahmetine kavuşan madalyalı cildiyecilerimizi saygı ile anıyoruz.

Dr. Cevdet Alkaya (Sihhiye Dairesi zat işleri müdürü olarak çalıştı), Dr. Seyfettin Atalan (Cildiye uzmanı, son taarruzda 17. Fırka Sihhiye Bölüğü'nde çalıştı), Dr. Şaban Barutçu (Şark cephesinde hizmetlerde bulundu), Dr. Abdurrahim Bayraktar (8. Fırka Hücum Tabur tabibi olarak çalıştı), Dr. İbrahim Göze (Şark Cephesi 9. Tümen Tabur tabibi olarak çalıştı) ve Dr. Ali

Resim 8. Dr. Cevat Kerim İncedayı (1920'li yıllar) (Atilla Oral Arşivi)

Resim 9. Dr. Cevat Kerim İncedayı'ya verilen İstiklal Madalyası'na ait vesika (1927) (Atilla Oral Arşivi)

Demir Kamçioğlu (Anadolu'ya geçip Bolvadin Hükümet tabipliği, askeri sevkiyat hekimliği, 2. Ordu Hastanesi yardımcı hekimliği, Piribeyli Nokta hekimliği görevlerinde bulundu) (11).

Kaynaklar

1. Eldem E. İftihar ve İmtiyaz: Osmanlı Nişan ve Madalyaları Tarihi. İstanbul: Osmanlı Bankası Arşiv ve Araştırma Merkezi Yayınları; 2004.
2. Unat EK. Osmanlı İmparatorluğu'nda leproloji üzerine. Turkderm 1976;12:1502-10.

3. Abdullah Frères. Démétrius Alexandre Zambaco Pacha [fotoğraf]. Paris: Collection Bibliothèque de l'Académie Nationale de Médecine.
4. Başbakanlık Osmanlı Arşivleri (BOA). Y. PRK. BŞK. no: 70/123. 9 Recep 1321 H (1 Ekim 1903 M).
5. BOA. İ.TAL. no: 372/49. 8 Recep 1323 H (8 Eylül 1905 M).
6. Köşlü A. Prof. Dr. Ernest von Düring (1858-1944). Dermatose 2003;1:5.
7. BOA. İ.TAL. no: 57/1312. 19 Muharrem 1312 H (23 Temmuz 1894 M).
8. BOA. İ.TAL. no: 118/1315, 29 Ramazan 1315 H (21 Şubat 1898 M).
9. Tekiner H. Dr. Menahem Hodara (1869-1926) and his contributions to dermatology. Int J Dermatol 2016;55:114-6.
10. Tekiner H. Dr. Menahem Hodara'nın (1869-1926) vefatının ardından. Yeni Tıp Tarihi Araştırmaları 2015;21:91-114.
11. Özata M. Atatürk ve Hekimler. İstanbul: Denker Yayınevi; 2015.
12. Köşlü A. Hocam Ord. Prof. Dr. Cevat Kerim İncedayı (1893-1971). Tıp ve Kültür Tarihi Araştırmaları 2015;18:1.